

Република Србија

Народна скупштина

Посланичке групе и самостални посланици

Поштовани народни посланици,

Имајући у виду да је за уторак 27.4.2020 са почетком у 10.00 часова сазвана „Прва седница Народне скупштине Републике Србије за време ванредног стања, позивамо вас да:

1. Од представника Владе Србије, који ће присуствовати седници Скупштине затражите објављивање информација о набавкама које су спроведене без примене Закона о јавним набавкама ("Сл. Гласник РС", бр. 124/2012, 14/2015 и 68/2015), у складу са чланом 7. ст. 1. т. 3) „ради обезбеђивања основних животних услова у случајевима елементарних непогода ... чије последице угрожавају животе или здравље људи или животну средину“, од проглашења ванредног стања до данас, у мери у којој је то могуће учинити у овом тренутку (нпр. за уговоре који су већ закључени и реализовани);
2. Од представника Владе Србије, који ће присуствовати седници Скупштине, затражите да објаве и редовно ажурирају податке о примљеној финансијској и нефинансијској помоћи од међународних организација, страних држава, привредних субјеката, правних и физичких лица за које поседују евиденције, уз заштиту личних података донатора који желе да остану анонимни;
3. Од представника Владе Србије, који ће присуствовати седници Скупштине, затражите да припреме измене Закона о јавним набавкама (још увек важећег, као и новоусвојеног, Сл. Гласник РС, број 91/2019, чија примена почиње 1.7.2020), како би се убудуће обезбедило остваривање начела транспарентности код јавних набавки које се спроводе без примене Закона о јавним набавкама или да предложите такве измене закона као народни посланици;
4. Од представника Владе Србије, који ће присуствовати седници Скупштине, затражите да припреме допуне Закона о донацијама и хуманитарној промоћи, Закона о јавној својини, Закона о смањењу ризика од катастрофа и управљању ванредним ситуацијама или другог прописа, како би се обезбедио адекватан ниво јавности података о донацијама које у ситуацијама елементарних непогода прикупљају државни органи и јавне установе.

Образложење

Набавке

Проглашење ванредног стања због пандемије утиче на спровођење јавних набавки на два начина. Неке набавке које би се редовно спроводиле се одлажу или обустављају; друге, које су постале неопходне ради сузбијања болести, се врше. При свему томе, ванредно стање не представља правни основ да се Закон о јавним набавкама суспендује. Напротив, требало би да се примењују правила која тај закон прописује за овакве ситуације, али и да грађани добију што више проверљивих информација. Циљ транспарентности је јачање поверења између власти и грађана, што је најважније у доба када од њихове сарадње зависи успешност сузбијања епидемије.

Отворени поступак јавних набавки је правило, али актуелни Закон, који ће бити на снази до 1.7.2020, допушта да се од тог правила одступи у низу случајева. Један од њих је прописан у члану 36, ст. 1, где се каже да наручилац може да спроведе „преговарачки поступак“ ако „**због изузетне хитности проузроковане ванредним околностима** или непредвиђеним догађајима, чије наступање не зависи од воље наручиоца и које нису с њим у вези“, не би могао да спроведе тендер. Управа за јавне набавке даје мишљење о оправданости, али наручилац може да покрене поступак без чекања. Ако је могуће, наручилац и код ових набавки тежи да обезбеди конкуренцију, тако што ће позвати више понуђача, води рачуна да уговорена цена не буде већа од упоредиве тржишне и проверава квалитет испоруке. Битно је истаћи да и за ове набавке јавне институције морају да обелодане шта им је потребно у свима доступној конкурсној документацији. Такође, морају да објаве на државном Порталу јавних набавки и свом сајту документе о започетом и окончаном поступку, као и код „обичних“ јавних набавки. Разлика се огледа у битно краћим роковима. Захваљујући транспарентности, за посао може да конкурише и фирма која није непосредно позвана, а заинтересована јавност има једнаку могућност да прати како су утрошена јавна средства као и код било које друге јавне набавке.

Закон о јавним набавкама, у члану 7, ст. 1. т. 3) омогућава државним органима да набављају **без примене прописаних процедура** оно што је потребно **за обезбеђивање основних животних услова** „у случајевима елементарних непогода чије последице угрожавају животе или здравље људи или животну средину“. Заразне болести јесу елементарна непогода, па набавка оног што у таквим ситуацијама треба да сачува нечији живот (нпр. лек, заштитна опрема, медицински уређај) потпада под тај изузетак. То што се Закон не примењује омогућава још бржу реакцију – уместо да набавка, у преговарачком поступку, траје око недељу дана, она се може спровести чим се нађе добављач. Држава тада може да купује од појединца или фирме која иначе не испуњава услове (дугује порез, директор предузећа је био осуђен за кривично дело, продавац није регистрован за одређену делатност). Наручилац не мора да израђује

конкурсну документацију, нити да одмах објави информације о спровођењу набавке, не мора тражити средство обезбеђења за извршење уговора итд.

То што не морају да се спроводе уобичајене процедуре, не ослобађа државне органе одговорности да поштују начела јавних набавки, у мери у којој је то могуће. Једно од тих начела је транспарентност. Ако већ није прописана обавеза да се ове набавке објаве у моменту спровођења, не значи да оне морају бити потпуно тајне. Оно што се вероватно у пракси дешава, али је немогуће проверити, јесте да је неким од необјављених закључака Владе одређена поверљивост докумената о конкретним поступцима набавке. Пошто се ниво тајности увек одређује према сврси заштите, **требало би већ сада**, а не тек након истека ванредног стања, **објављивати све оно што не може да угрози јавни интерес**. На пример, пошто су представници државе већ обнародовали да су купљени респиратори, заштитне маске, сировине за производњу лекова и друго, очигледно нема оправданог разлога да већ сада не објаве информације о томе колико чега је купљено и колико је за то плаћено. Уколико постоји разлог да се у овом тренутку не саопште информације о добављачима, посредницима и месту испоруке, на пример, због заштите њиховог интереса или текућих преговора, то се може оставити за касније.

Једнако би било значајно и корисно да грађани од своје државе чују у којој мери су спроведене набавке омогућиле да се заштити живот и здравље становништва, а шта још недостаје нашем здравственом систему. Недостатак информација може да створи узнемирење а тајновитост сумњу. С друге стране, јасно приказивање стања ствари подстакло би грађане да имају поверење у потезе власти али и да се сами одговорније понашају и тако помогну напоре лекара. Другим речима, примарни **циљ транспарентности** у овом тренутку није ничија сумња да је неко „хтео да украде новац преко респиратора“, већ **јачање поверења између грађана и власти**.

Донације

Као што смо навели у иницијативи упућеној Министарству финансија и Влади 13.4.2020, на коју још нисмо добили одговор, на сајту Министарства финансија (<https://www.mfin.gov.rs/aktivnosti/uplata-donacija-za-pomoc-u-borbi-protiv-covid-19/>) објављене су инструкције за уплате донација за помоћ у борби против COVID-19.

У медијима су, од почетка пандемије, објављиване вести (најчешће кроз изјаве званичника) о донацијама, у новцу и роби, које је Република Србија добијала од других земаља, међународних организација, привредних субјеката, других правних лица или појединаца за ове потребе.

Нису међутим објављени свеобухватни, прегледни нити документовани извештаји о примљеним донацијама из извора побројаних у поменутих инструкцијама,

објављеним на сајту Министарства. Слично томе, нису објављени ни прегледни и свеобухватни подаци о донацијама које су евентуално добијене на други начин.

Стога смо позвали Министарство да, уколико већ не постоји, сачини свеобухватан преглед примљених донација, да га објави на свом сајту и да га потом редовно ажурира. Такође смо предложили да Министарство финансија, уколико има сазнања да постоје и донације које су примљене на други начин (нпр. непосредно су учињене здравственим установама), али тренутно не постоји централизовано прикупљање података о њима, то такође наведе као напомену уз објављени преглед примљених донација.

У склопу ове иницијативе, подсетили смо на добар пример објављивања сличних података у време поплава из 2014. године. Након што је наша организација у јавности отворила то питање, Влада Србије је почела да објављује и редовно ажурира податке о примљеним донацијама (<https://www.srbija.gov.rs/specijal/216770>).

Овакво транспарентно поступање од изузетне је важности, не само због стварања или јачања поверења између органа власти и грађана, већ и због подстицајног ефекта који би имало на актуелне и потенцијалне дооноаторе.

За Транспарентност Србија

Програмски директор

Немања Ненадић

Београд, 27.4.2020.